

Conflictes, COVID-19 i canvi climàtic

María Villellas Ariño

Investigadora de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB

Núm. 12 Juliol de 2021

Apunts ECP de
Conflictes i Pau

Resum

La pandèmia per coronavirus que ha donat lloc a una crisi global de salut va emergir en un context internacional de fragilitat prèvia com a conseqüència, entre d'altres factors, dels conflictes armats i les tensions de caràcter sociopolític, així com del canvi climàtic. Es tracta de fenòmens globals que interactuen agreujant les crisis de salut i seguretat en què viuen nombroses poblacions. La magnitud d'aquestes crisis globals ha posat de manifest la dificultat per establir límits precisos entre unes i altres i la necessitat d'adoptar enfocaments globals que atenguin les interseccions que es produeixen entre les causes i conseqüències, així com a les diverses interrelacions que tenen lloc entre aquests fenòmens.

La pandèmia per coronavirus que ha donat lloc a una crisi global de salut i multidimensional va emergir en un context internacional de fragilitat prèvia vinculat, entre d'altres factors, als conflictes armats i les tensions de caràcter sociopolític, així com al canvi climàtic.¹ Durant 2020, any en què la pandèmia es va expandir amb força arreu del món i en el qual l'Organització Mundial de la Salut (OMS) estima que van poder produir 3 milions de morts com a conseqüència de la COVID-19, es van

produir 34 conflictes armats i 95 tensions a tot el món.² D'aquests conflictes, 16 eren d'alta intensitat, amb greus impactes en la població en termes de mortalitat associada, desplaçaments forçats de població i altres greus violacions dels drets humans, com la utilització de la violència sexual o els atacs deliberats contra infraestructures civils essencials com a centres sanitaris i educatius. D'acord amb les xifres d'Uppsala Conflict Data Program, durant 2020 van morir prop de 50.000 persones al món com a conseqüència dels conflictes armats.³

En paral·lel a l'expansió de la pandèmia i a la situació global de conflictivitat armada, el canvi climàtic va continuar mostrant els seus efectes, i d'acord amb l'Organització Meteorològica Internacional, 2020 va ser un dels tres anys més càlids dels quals es té registre i malgrat les restriccions a la mobilitat imposades per la pandèmia i els confinaments que es van derivar, l'emissió de gasos d'efecte hivernacle va continuar augmentant.⁴ A més, d'acord amb prediccions elaborades per l'Organització Mundial de la Salut (OMS), entre 2030 i 2050 cada any podrien morir 250.000 persones fruit del canvi climàtic com a conseqüència de la malnutrició, la malària, la diarrea i l'estrès càlida.⁵

Així doncs, la pandèmia per coronavirus i el canvi climàtic són les majors amenaces actuals sobre la salut mundial

1. L'Escola de Cultura de Pau defineix com a conflicte armat com "tot enfrontament protagonitzat per grups armats regulars o irregulars amb objectius percebuts com incompatibles en el qual l'ús continuat i organitzat de la violència: a) provoca un mínim de 100 víctimes mortals en un any i / o un greu impacte al territori (destrucció d'infraestructures o de la natura) i la seguretat humana (ex. població ferida o desplaçada, violència sexual i de gènere, inseguretat alimentària, impacte en la salut mental i en el teixit social o disrupció dels serveis bàsics); b) pretén la consecució d'objectius diferenciats dels de la delinqüència comuna i normalment vinculats a: demandes d'autodeterminació i autogovern, o aspiracions identitàries; oposició al sistema polític, econòmic, social o ideològic d'un Estat o a la política interna o internacional d'un govern, cosa que en ambdós casos motiva la lluita per accedir o erosionar el poder; o control dels recursos o del territori". Considera tensió "aquella situació en la qual la persecució de determinats objectius o la no satisfacció de certes demandes plantejades per diversos actors comporta alts nivells de mobilització política, social o militar i / o un ús de la violència amb una intensitat que no aconsegueix la de un conflicte armat, que pot incloure enfrontaments, repressió, cops d'Estat, atemptats o altres atacs, i l'escalada dels quals podria degenerar en un conflicte armat en determinades circumstàncies. Les tensions estan normalment vinculades a: a) demandes d'autodeterminació i autogovern, o aspiracions identitàries; b) l'oposició a sistema polític, econòmic, social o ideològic d'un Estat, o a la política interna o internacional d'un Govern, el que en ambdós casos motiva la lluita per accedir o erosionar el poder; o c) al control dels recursos o del territori".

2. Escola de Cultura de Pau, *Alerta 2021! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Barcelona: Icaria, 2021.

3. Håvard Strand, Håvard Hegre, *Trends in Armed Conflict, 1946–2020*, Conflict Trends 03, PRIO, 2021.

4. World Meteorological Organization, *State of the Global Climate 2020*, WMO-No. 1264, World Meteorological Organization, 2021.

5. World Health Organization, *The true death toll of COVID-19. Estimating global excess mortality*, World Health Organization, 2021.

i que afecten de manera desproporcionada a les poblacions més vulnerables del planeta⁶ i, per tant, amb gran impacte sobre la seguretat humana de la població, que en els contextos de conflicte armat ja està en greu risc. La magnitud de les dues crisis globals ha posat de manifest la dificultat per establir límits precisos entre unes crisis i d'altres i la necessitat d'adoptar enfocaments globals que atenguin les interseccions que es produeixen entre les causes i conseqüències, així com a les interrelacions que tenen lloc entre aquests fenòmens globals. Però, quines són aquestes interrelacions i impactes entre pandèmia, conflictivitat armada i canvi climàtic? Es tracta de tres fenòmens de suma complexitat quant a les seves causes i conseqüències i, per tant, l'anàlisi d'aquestes interrelacions de posar de manifest la pluralitat de factors i matisos rellevants per una anàlisi rigorosa.

Conflictes armats, canvi climàtic i impactes ambientals

En els últims anys s'han dut a terme múltiples investigacions i anàlisis sobre les vinculacions entre canvi climàtic i conflictivitat, així com sobre el canvi climàtic com un factor d'inseguretat global.⁷ Si bé no hi ha un consens entre els que han investigat les interrelacions entre els conflictes armats i el canvi climàtic sobre la relació de causalitat entre tots dos fenòmens sí que hi ha acord en el fet que la influència del canvi climàtic sobre els conflictes serà més gran en els propers anys, en paral·lel a la seva agudització i a l'agreujament de fenòmens com l'increment de la temperatura global, la pèrdua de biodiversitat o la major freqüència de fenòmens com sequeres.⁸ També s'apunta a un cert consens sobre el caràcter indirecte de la influència del canvi climàtic sobre els conflictes armats, incidint en factors econòmics, polítics, institucionals, demogràfics i socials, l'impacte dels quals en els conflictes és evident.⁹ De fet, el propi Consell de Seguretat de l'ONU, com a

La pandèmia per coronavirus i el canvi climàtic són les majors amenaces actuals sobre la salut mundial i afecten de manera desproporcionada a les poblacions més vulnerables del planeta, com aquelles en zones en conflicte armat

Diversos dels 34 conflictes armats actius durant l'any 2020 van transcórrer en països considerats fràgils davant el canvi climàtic, com és el cas de Moçambic, Afganistan, Índia, Pakistan, Filipines, Sudan o Sudan del Sud

òrgan amb la responsabilitat principal de vetllar pel manteniment de la pau i la seguretat internacionals, ha anat incrementant l'atenció prestada als vincles entre canvi climàtic i seguretat, amb diversos debats temàtics i fins i tot amb intents, de moment fracassats, d'aprovació d'una resolució sobre aquesta qüestió i amb la incipient incorporació de persones expertes en construcció de pau mediambiental a missions de pau, com en el cas de la missió de Nacions Unides a Somàlia, UNSOM.¹⁰ No obstant això, com assenyalen diverses autores, els conflictes armats no són un resultat inevitable del canvi climàtic, sinó que també es poden donar dinàmiques de cooperació.¹¹

Diversos dels 34 conflictes armats actius durant l'any 2020 van transcórrer en països considerats fràgils davant el canvi climàtic, com és el cas de Moçambic, Afganistan, Índia, Pakistan, Filipines, Sudan o Sudan del Sud, que es troben en les primeres posicions de l'índex de risc climàtic, rànquing que mesura el risc que enfronten els països enfront del canvi climàtic.¹² Alguns d'aquests

països eren escenari de més d'un conflicte armat, com l'Índia, Filipines o Sudan. El mateix va passar amb algunes de les tensions sociopolítiques actives el 2020, com les que van tenir lloc a Zimbabwe, Bolívia, Indonèsia, Iran o Malawi.

En la seva anàlisi sobre els impactes mediambientals dels conflictes armats, Doug Weir assenyala múltiples conseqüències de la violència durant tot el cicle del conflicte. En les fases prèvies a l'inici i escalada de la violència, la pròpia existència de forces militars té importants impactes mediambientals com a conseqüència de l'elevat consum de

recursos que aquestes forces generen en minerals, aigua o combustibles, per exemple. Aquest és un aspecte que ha estat central en les anàlisis proposades des de l'ecofeminisme, amb aportacions com les de la geògrafa feminista Jonni Seager, que ha destacat que la presència militar és el factor que per si sol millor prediu a nivell global el dany mediambiental.¹³ Activistes i

6. Renee N. Salas, James M. Shultz, i Caren G. Solomon, The Climate Crisis and Covid-19 - A Major Threat to the Pandemic Response. *N Engl J Med.* 2020 Sep 10;383(11):e70.

7. Vegi's Escola de Cultura de Pau, *Canvi climàtic i conflictes*, maig de 2021, per a una síntesi d'alguns dels principals estudis i debats al voltant d'aquesta temàtica.

8. Íbid.

9. Íbid.

10. Security Council Report, *The UN Security Council and Climate Change*, No.2, 21 de juny de 2021.

11. Malin Mobjörk, Florian Krampe y Kheira Tarif, *Pathways of Climate Insecurity: Guidance for Policymakers*, SIPRI, novembre, 2020.

12. David Eckstein, Vera Künzel, Laura Schäfer, *Índice de Riesgo Climático Global 2021*, Germnawatch, 2021.

13. Jonni Seager, Patriarchal Vandalism: Militarism and the Environment, en *Dangerous Intersections: Feminist Perspectives on Population, Environment, and Development*, ed. J.M. Silliman i Y. King (Boston: South End Press, 1999), 164.

acadèmiques han denunciat que, per exemple, les Forces Armades dels EUA són el principal consumidor internacional de petroli. Un cop iniciats, Weir destaca que en els conflictes armats actius es consumeixen ingents de combustibles, el que dóna lloc a emissions massives de CO₂ que contribueixen al canvi climàtic. A més, l'ús d'armament ocasiona contaminació de l'aire i de terra. La facilitat d'accés a armament lleuger i petit té també conseqüències en la fauna, ja que en ocasions s'incrementa la caça furtiva i es pot produir un augment en el comerç il·legal d'espècies salvatges.

Una altra de les conseqüències més greus és l'augment de la desforestació que acompanya molts conflictes armats, sovint com a conseqüència de la major pressió humana, ja que moltes poblacions es tornen més dependents de la fusta com a combustible. Weir també assenyala que els camps de població desplaçada i refugiada poden tenir enormes impactes ambientals a causa de la mala o nul·la gestió de residus i de l'absència d'instal·lacions de sanejament. En les etapes posteriors a la finalització dels conflictes armats també es poden produir importants deterioraments mediambientals, a causa de la fragilitat de les institucions i de la falta de recursos. Sovint les qüestions ambientals queden per darrere d'altres prioritats socials i econòmiques. Per la seva banda, Hanson apunta a la complexitat de les conseqüències que les guerres tenen en la conservació de la biodiversitat, que no es limiten als períodes en què les hostilitats es mantenen actives ni a les zones en conflicte únicament.¹⁴ Aquest autor destaca la coincidència geogràfica entre moltes zones riques en biodiversitat ("hotspots") i escenaris de conflictes armats, el que fa necessari incloure la conservació de la biodiversitat com un aspecte fonamental en els esforços de construcció de pau.

La destrucció mediambiental provocada per l'acció humana i pels conflictes armats, incrementa el risc de sorgiment de pandèmies

Pandèmia i canvi climàtic

De la mateixa manera que no es pot afirmar que el canvi climàtic és causa directa dels conflictes armats, tampoc pot considerar-se que hi hagi una connexió directa de causalitat entre el canvi climàtic i l'emergència i expansió de la pandèmia per coronavirus. No obstant això, la destrucció mediambiental provocada per l'acció humana

i pels conflictes armats, incrementa el risc de sorgiment de pandèmies, ja que la pèrdua de biodiversitat pot derivar en l'aparició de noves malalties, en reduir-se la protecció natural que proporcionen els ecosistemes.¹⁵

Diferents estudis recents alerten sobre aquest risc i assenyalen que la disminució de la biodiversitat global com a conseqüència de la desforestació vinculada a l'activitat humana incrementa el risc de pandèmies, ja que les espècies animals que sobreviuen amb més facilitat són aquelles que tenen més probabilitats de ser transmissores de patògens perillosos per als éssers humans. La pèrdua de biodiversitat dóna lloc al fet que unes poques espècies substitueixen una gran varietat i algunes de les espècies que estarien augmentant en llocs afectats per processos d'urbanització i pèrdua d'entorns naturals diversos, serien aquelles espècies transmissores de malalties, com ara mamífers com ratpenats, rosegadors i alguns primats.¹⁶ Així, canvis en l'ús de la terra a causa de la transformació d'entorns naturals en sòl d'ús agrícola o urbà tenen impactes en el risc d'emergència de malalties zoonòtiques en humans.¹⁷

Segons la Plataforma Intergovernamental Científic-Normativa sobre Diversitat Biològica i Serveis dels Ecosistemes (IPBES), "les mateixes activitats humanes que impulsen el canvi climàtic i la pèrdua de biodiversitat també generen riscos de pandèmia a través dels seus impactes en el medi ambient", destacant l'ús de terra, la intensificació i expansió de l'agricultura, així com determinades formes de comerç, producció i consum insostenibles que porten a un augment de risc.¹⁸

D'altra banda, la paralització de l'activitat econòmica com a conseqüència dels confinaments decretats per nombrosos països per fer front a l'expansió de la COVID-19, va donar lloc a una reducció circumstancial i puntual de les emissions de gasos amb efecte hivernacle, encara que també a efectes negatius sobre el medi ambient, com un increment en els residus generats tant per les llars com en l'àmbit sanitari, així com una reducció en el reciclatge.¹⁹ En tot cas, com assenyalen algunes investigacions, la reducció de les concentracions de gasos d'efecte hivernacle durant un període curt no és una mesura sostenible de millora mediambiental.²⁰ Aquesta

14. Hanson, T. et al. (2009), Warfare in Biodiversity Hotspots. *Conservation Biology*, 23: 578-587.

15. Coronavirus disease (COVID-19): Climate change 22 April 2020 | Q&A, World Health Organisation.

16. Tollefson, Jeff, Why deforestation and extinctions make pandemics more likely, *Nature* 584, 175-176 (2020).

17. Gibb, R., Redding, D.W., Chin, K.Q. et al. Zoonotic host diversity increases in human-dominated ecosystems. *Nature*, 584, 398-402 (2020).

18. IPBES, Workshop Report on Biodiversity and Pandemics of the Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Daszak, P., Amuasi, J., das Neves, C. G., Hayman, D., Kuiken, T., Roche, B., Zambrana-Torrel, C., Buss, P., Dundarova, H., Feferholtz, Y., Földvári, G., Igbino, E., Junglen, S., Liu, Q., Suzan, G., Uhart, M., Wannous, C., Woolaston, K., Mosig Reidl, P., O'Brien, K., Pascual, U., Stoett, P., Li, H., Ngo, H. T., IPBES secretariat, 2020.

19. Shakeel Ahmad Bhat, Omar Bashir, Muhammad Bilal, Aamir Ishaq, Mehraj U. Din Dar, Rohitashw Kumar, Rouf Ahmad Bhat, Farooq Sher, Impact of COVID-related lockdowns on environmental and climate change scenarios, *Environmental Research*, Volume 195, 2021.

20. Ibid.

disminució va evidenciar, d'una banda, la magnitud de les accions necessàries per frenar el canvi climàtic, però al mateix temps, va posar de manifest la urgència d'adoptar mesures transformadores de manera que el necessari abordatge de la crisi climàtica no derivi en un increment de les desigualtats socials i econòmiques. En aquesta línia s'han pronunciat nombroses organitzacions de la societat civil destacant la importància de la justícia climàtica per fer front tant a les amenaces en termes de seguretat humana, com a una distribució justa de responsabilitats i càrregues entre els estats, així com a les obligacions pel que fa a les generacions futures sobre les quals recauran les conseqüències més greus del canvi climàtic.²¹

Conflictes armats, pandèmia i canvi climàtic

Conflictes armats, canvi climàtic i pandèmia són fenòmens globals que interactuen globalment, agreujant les crisis de salut i seguretat en què viuen nombroses poblacions. La investigació duta a terme per Mosello et al. ha apuntat a les vies mitjançant les quals la pandèmia per coronavirus pot agreujar els riscos de seguretat que ja generava el canvi climàtic.²² En primer lloc, exercint una major pressió sobre els mitjans de vida i els recursos. A les pressions del canvi climàtic sobre l'economia i la capacitat de subsistència de poblacions en contextos de risc, s'afegeixen les pressions que la pandèmia ha generat en l'economia, incrementant la pobresa i donant lloc a crisis econòmiques, reduint la capacitat de fer front a fenòmens climàtics extrems i incrementant el risc d'esclat de conflictes al voltant de la gestió dels recursos naturals, així com una major dependència d'economies il·lícites. El deteriorament en les condicions de vida com a conseqüència del canvi climàtic no només pot accentuar el risc de conflictes, sinó també incrementar les desigualtats de gènere,²³ que al seu torn s'han vist amplificades com a conseqüència de la pandèmia.²⁴ En segon lloc, destaquen com la pandèmia està tenint impactes negatius en la migració com a estratègia d'adaptació. Les condicions de vida i sanitàries de la població migrant i refugiada s'han deteriorat al mateix temps que s'ha alertat sobre una creixent dependència de les xarxes de tràfic de persones com a estratègia de

Conflictes armats, canvi climàtic i pandèmia són fenòmens globals que interactuen globalment, agreujant les crisis de salut i seguretat en què viuen nombroses poblacions

mobilitat, així com el risc que el retorn de persones migrants als seus llocs d'origen com a conseqüència de la pandèmia doni lloc a tensions fruit de disputes per recursos escassos en zones vulnerables davant el canvi climàtic. En tercer lloc, aquesta investigació constata que la pandèmia està provocant un debilitament de les respostes davant els conflictes i noves oportunitats per als actors armats no estatals. Com a conseqüència dels confinaments i les restriccions a la mobilitat, els processos de pau s'han vist afectats negativament, donades les dificultats per mantenir negociacions en aquestes condicions.²⁵ Finalment, Mosello et al. destaquen l'impacte de la pandèmia en els entorns urbans, on s'incrementen els riscos de seguretat i de protestes violentes.

En els contextos de conflicte armat, els sistemes de salut, així com la capacitat dels governs i la societat en el seu conjunt per fer front a aquestes crisis acostuma a estar molt afeblida, a causa de les conseqüències que la violència té tant sobre les infraestructures sanitàries com sobre la provisió de serveis públics que permetin mitigar els efectes del canvi climàtic sobre la població.

Entre els múltiples àmbits d'intersecció entre els conflictes armats, la pandèmia per la COVID-19 i el canvi climàtic, dos destaquen per la seva especial rellevància. En primer lloc, la desforestació és un fenomen d'especial preocupació. Segons anàlisis dutes a terme pel Conflict and Environment Observatory, durant l'any 2020 es va produir un important increment en la desforestació de molts països escenaris de conflictes armats, amb algunes possibles vinculacions a l'expansió de la pandèmia, a causa de les dificultats econòmiques de la població ja que les xarxes criminals van aprofitar la manca de vigilància per part de les autoritats per accedir als recursos forestals.²⁶ Així, aquest Observatori ha assenyalat que el 2020 la pèrdua de massa forestal es va incrementar en un 10% durant 2020 a les zones afectades per conflictes que van ser avaluades. Entre els països més afectats, cal destacar RDC, Colòmbia, Síria, Afganistan, Ucraïna o el Líban. Com es va assenyalar anteriorment, està àmpliament estudiat el vincle entre la desforestació i la pèrdua de biodiversitat com a conseqüència, i l'increment del risc d'aparició i expansió de malalties zoonòtiques que poden derivar en pandèmies, com la de la COVID-19.

21. John S. Dryzek, Richard B. Norgaard, and David Schlosberg, *Climate Change and Society: Approaches and Responses* a John S. Dryzek, Richard B. Norgaard, and David Schlosberg, eds. *The Oxford Handbook of Climate Change and Society*, 2011.

22. Beatrice Mosello, Adrian Foong, Christian König, Susanne Wolfmaier, i Emily Wright, *Spreading disease, spreading conflict? COVID-19, climate change and security risks*. Adelphi, 2020.

23. Malin Mobjörk, Florian Krampe i Kheira Tarif, *Pathways of Climate Insecurity: Guidance for Policymakers*, SIPRI, novembre, 2020.

24. Ana Villellas Ariño, *Conflictes, COVID-19 i l'agenda de dones, pau i seguretat*, Apunts ECP de conflictes i pau, N° 11 Escola de Cultura de pau, juliol de 2021.

25. Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2020. Análisis de tendencias y escenarios*. Barcelona: Icaria, 2021.

26. Eoghan Darbyshire, *Deforestation in conflict areas in 2020*, Conflict and Environment Observatory, abril de 2021.

Si bé és difícil determinar quina serà l'escala de la interrelació i l'impacte entre la desforestació, la violència i la possibilitat d'agreujament, expansió o aparició de noves epidèmies, es tracta d'elements interrelacionats. Així doncs, és urgent una major recerca en aquest àmbit, així com acció política decidida a afrontar les conseqüències que es deriven d'aquesta interrelació, així com les possibles oportunitats per afrontar la construcció de la pau des d'un enfocament de justícia climàtica.

Durant l'any 2020 es va produir un important increment en la desforestació de molts països escenaris de conflictes armats

D'altra banda, és també molt rellevant analitzar les crisis alimentàries tenint en compte la intersecció d'aquests tres fenòmens globals. L'Informe Global sobre Crisi Alimentàries de 2020 va identificar tres factors fonamentals darrere de les principals crisis alimentàries: els conflictes i la inseguretat; les crisis econòmiques, incloent les provocades pels impactes de l'expansió de la pandèmia per la COVID-19; i els fenòmens meteorològics extrems. L'informe destaca que aquests factors es troben interconnectats sovint, reforçant-se entre ells, el que en moltes ocasions dificulta el identificar amb claredat un únic factor com el desencadenant d'una crisi. Així, durant 2020, 155 milions de persones en 55 països i/o territoris es van

veure afectades per crisis alimentàries, darrere de les quals hi havia les conseqüències interconnectades de les situacions de conflictivitat actives –tant conflictes armats com tensions sociopolítiques–, de l'impacte del canvi climàtic i de les conseqüències de la pandèmia com a factors principals. La combinació d'aquests factors va debilitar enormement la capacitat de resposta dels Estats i impossibilitar garantir la seguretat alimentària d'amplis sectors de població, amb greus conseqüències en termes de salut i mortalitat, impactant especialment a les poblacions més vulnerables.

L'anàlisi dels vincles entre la conflictivitat armada, la pandèmia provocada per la COVID-19 i el canvi climàtic requereix de més investigació que aprofundeixi en la complexitat de les interrelacions entre aquests fenòmens, així com les formes en què els riscos sobre la pau i la seguretat s'incrementen com a conseqüència de les crisis globals que tant la pandèmia com el canvi climàtic estan provocant. Des d'una perspectiva tant de construcció de pau com de justícia climàtica es requereix d'acció política que identifiqui les oportunitats que aquestes crisis obren per transformacions socials d'ampli calat que siguin sostenibles social i mediambientalment.

Aquesta publicació està subjecta a una llicència de Creative Commons. Es permet la reproducció total o parcial, la distribució i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de l'Escola de Cultura de Pau i no reflecteix l'opinió de l'ACCD ni de la Generalitat de Catalunya.

èc̃p escola de cultura de pau

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Amb el suport:

ACD Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya

Escola de Cultura de Pau
Parc de Recerca, Edifici MRA,
Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Bellaterra (Espanya)
+34 93 586 88 42
pr.conflictes.escolapau@uab.cat
escolapau.uab.cat
@escolapau
EscolaPau